

KAHVE VE KAHVEHANELER

BİR TOPLUMSAL İÇECEĞİN YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

RALPH S. HATTOX

2.

BASKI

KAHVE VE KAHVEHANELER

BİR TOPLUMSAL İÇECEĞİN
YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

BİR TOPLUMSAL İÇECEĞİN
YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

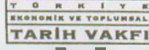
YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

Türkiye
Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı
Yayındır

Yıldız Sarayı Arabacılar Dairesi
Barbaros Bulvarı
80700 Beşiktaş/İstanbul
Tel: (0212) 227 37 33 - Faks: (0212) 227 37 32

Kapak Resmi

Bir Türk Kahvehanesi, minyatürden ayrıntı,
(*Yazma 439, varak 9, Chester Beatty Kütüphanesi*)

Özgün Adı

*Coffee and Coffeehouses,
The Origins of a Social Beverage in the Medieval Near East*
© 1985 Department of Near Eastern Languages and Civilization,
University of Washington
University of Washington Press edition, 1988

Yayına Hazırlayan

Ayşen Anadol

Kitap Tasarımı

Haluk Tunçay

Baskı

Numune Matbaacılık
(0212) 629 02 02

Birinci Basım: İstanbul, Eylül 1996

İkinci Basım: İstanbul, Mayıs 1998

ISBN 975-333-054-5

RALPH S. HATTOX

KAHVE VE KAHVEHANELER

BİR TOPLUMSAL İÇECEĞİN
YAKINDOĞU'DAKİ KÖKENLERİ

Çeviri

Nurettin Elhüseyni

TARİH VAKFI YURT YAYINLARI 38

ÖNSÖZ

Bu kitabı yedi yıl kadar önce Princeton'da kısa bir seminer bildirisi olarak yazmaya başladım. İslam hukukunun belirli bir soruna uygulanmasını inceleme göreviyle karşı karşıya gelince, kahve yasağı konusunu seçtim. Kahvenin zaman içinde başlıca mezheplerce mubah sayıldığı bilgisiy-le yola çıkınca, geriye kalan araştırma konusu kahvenin önce nasıl bir hu-kuki muhakemeye haram ilan edildiği ve sonunda bu kararın nasıl kaldı-rıldığıydı. Birkaç aylık bir araştırmanın sonunda, kahvenin zamanla mu-bah sayılmasının yalnız başlangıçtaki yasağın yanlış olmasından değil, mesnetsiz iddialara da dayanmasından kaynaklandığını şaşkınlık içinde gördüm; insan bu iddiaların ilk anda neden ortaya atıldıklarını hayretle düşünüyor. Kahvenin haram olmayan içecekler sınıfına girdiği çok açık olduğuna göre, insanları hiddetle ayağa kaldıran bir şeyle ilişkilendirilmiş olması gerekir. Bu çalışma söz konusu şeyin ne olduğunu ortaya çıkarma-ya yönelik bir girişimdir.

Konuyu ele alırken birkaç metodolojik sorunun üstesinden gelmek gerekiyordu. Öncelikli sorun, kuşkusuz çalışmamın özünü oluşturan 16. yüzyıldaki kahve tartışmasıyla ilgili ve o döneme ait epeyce geniş malze-menin yanında, sonraki dönemden kalma bir hayli değerli malzemenin var olması ve bu yapıtlardan birçoğunun başka hiçbir yerde bulunamayaca-k ayrıntılar sunmasıydı. Bu durumun ışığında, bir toplumun edimlerini bir sonraki çağda bu konuda yazılanlara göre yargılamamak gerektiği ilke-sinden yer yer ayrılma yolunu seçtim. Örneğin, Lane'in *Manners and Customs* (Görgü ve Görenekler) adlı kitabının hem çok sonraki bir tarihte yazılmış olma, hem de Mehmed Ali Paşa'nın yönetimi altındaki Mısır'ın günlük yaşamını hiç sakınmayan bir Avrupalı bakış açısıyla ele alma gibi bir yetersizliği vardır. Bununla birlikte Lane kendi zamanındaki Kahire

kahvehanelerinin işletilmesi hakkında göz ardı edilemeyecek kadar değerli ayrıntılar verir. Sonraki dönemde yaşamış bu tür yazarlardan yararlandığım yerlerde, 16. yüzyıl olaylarını 19. yüzyılın bulgularına göre yorumlamak zorunda olmadığımızı ve böylesi bulguları her zaman bu uyarıyı akıldan tutarak değerlendirmek gerektiğini açıklıkla belirtmeye çalıştım.

Çalışmanın odak noktasının da metodolojiyle ilgili bir yanı vardır. Devletlerin ya da yetkililerin edimlerine ya da ekonomik yaşama ilişkin incelemelerin başlıca dayanağı olan arşiv malzemeleri, kendi bünyesine bütünüyle yabancı bir şeyin sunuluşuna karşı bütün bir toplumun tutum ve anlayışlarına ağırlık veren bizimki gibi bir çalışma açısından verimli olmaktan çok külfetlidir. İlgili devletlerin edimleri ve özellikle kahvenin Yakındoğu üzerindeki ekonomik etkisi, hakkında başlı başına kitaplar yazılabilecek bir konudur ve eldeki çalışmanın kapsamının epey dışında kalmaktadır.

Bu çalışmaya girişmeni izleyen yıllarda sayısız kurum ve kişiden büyük yardım gördüm. Her şeyden önce çalışmamda kullandığım yazma metinlerin mikrofilm ve fotokopilerini, bazı resimlerin fotoğraflarını sağlayan aşağıdaki kütüphanelerdeki personelin esirgemedikleri yardımları şükranla anmak isterim: Kongre Kütüphanesi'nin Nadir Kitaplar Bölümü, Maryland'in Bethesda kentindeki Ulusal Tıp Kütüphanesi, Paris'teki Ulusal Kütüphane, Madrid'deki Escorial, Berlin'deki Kültür Bakanlığı Devlet Kütüphanesi, Leiden Devlet Kütüphanesi, Dublin'deki Chester Beatty Kütüphanesi, New York Halk Kütüphanesi ve Princeton Üniversitesi Kütüphanesi. Özel olarak teşekkür etmek istediğim kişiler arasında Los Angeles'taki California Üniversitesi'nden Paul E. Chevedden, Boston Halk Kütüphanesi'nden Martha Dukas, California Fotoğraf Müzesi'nden Edward W. Earle, Kongre Kütüphanesi'nden George S. Hobart, Harvard Sami Müzesi'nden Mary Ellen Taylor ve Washington Üniversitesi'ne bağlı Suzzalo Kütüphanesi'nden Kristin Kinsey yer almaktadır.

Ayrıca başta Avrom Udovitch, Charles Issawi, Norman Itzkowitz, Bernard Lewis, yitirdiğimiz Rudolf Mach, Halil İnalçık, Lawrence Conrad, Paula Sanders ve Shaun Marmon olmak üzere, bibliyografik önerilerde bulunan ve bu çalışmanın sayısız taslak metnine ilişkin değerli yorumlarını bildiren birçok öğretim üyesi, meslektaş ve dosta şükran borcumu ifade etmeliyim. Bu kitaba temel oluşturan tezin yazılmasında verdiği destekten dolayı Princeton'daki Yakındoğu Araştırmaları Bölümü'nden Grace Edelman'a da teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, bu yapıtın hazırlanmasının son aşamasında bana olağanüstü yardımcı olan üç kişiye, ilk metin üzerindeki çok verimli yorum ve

eleştirilerinden dolayı Daniel Goffman'a, yazdıklarımı eleştirel bir gözle okuyarak aşırı süslü bir anlatıma doğru kayışları önlediğini umduğum John R. Coogan'a ve her şeyin ötesinde çalışmanın yayına hazır hale getirilmesine özenini, dikkatini ve neredeyse tükenmez enerjisini kattığı için Felicia J. Hecker'e özel şükran borcumu belirtmek isterim.

Ralph S. Hattox

Bir fincan kahve... Kırk yıl hatırı olan bu konukseverlik simgesinin hayatımıza girmesi pek de kolay olmadı. Kahve içilmesi ve ilk kahvehaneler büyük bir muhalefetle karşılaştı. Kahire'de, Mekke'de, İstanbul'da kadılar kahvenin haram olup olmadığına, hekimler de uyuşturucu olup olmadığına karar verebilmek için epey ter döktüler. Acaba karşı çıkılan kahvenin kendisi miydi, yoksa kahve içenlerin bir araya gelip "devlet sohbeti"nin keyfini çıkarmaları mı? Ralph H. Hattox Arap yazmalarına, Osmanlı tarihçilerine ve Avrupalı gezginlerin anılarına dayanarak kahvenin ve kahvehanelerin toplumsal tarihteki başlangıcını inceliyor.

T Ü R K İ Y E
EKONOMİK VE TOPLUMSAL
TARİH VAKFI

TARİH VAKFI YURT YAYINLARI

Taha Toros Arşivi

